

Soru-Cevap

Soru:

Emval kitabının 35 ve 36. sayfalarında, ganimet ile enfalin dağıtımının Veliyyul Emrin yetkisinde olduğunu ve bunları maslahat gördüğü şekilde dağıttığını söylüyoruz. O halde Allahuteala'nın: **وَأَعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِّن شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ** "Bilin ki, ganimet olarak aldığınız herhangi bir şeyin beşte biri Allah'a aittir." [Enfal 41] şeklindeki kavlinde geçen beşte bir nassı ne anlama gelmektedir? Yani bu, Veliyyul Emr isterse ganimeti dağıtır isterse payını Beyt-il Mâl'e verir anlamına mı gelmektedir. Zira o, beşte birle sınırlıdır. Ayrıca (Bu, benimsenen anlayışımıza aykırı mıdır?) Yoksa o, ganimetin yarısını Beyt-il Mâl için alıp diğer yarısını da savaşçılara dağıtabilir mi?

Sonuç olarak, madem ki bütün ganimetlerin dağıtımı İmamın emri yetkisindedir o halde ayetteki beşte bir metnini nasıl anlamamız gerekir? Allah sizi mübarek kılsın.

Cevap:

Âyet-i Kerime şöyledir:

وَأَعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِّن شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ إِن كُنْتُمْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلْنَا عَلَىٰ "Eğer Allah'a ve hak ile bâtılın ayrıldığı gün, iki ordunun birbiri ile karşılaştığı gün (Bedir savaşında) kulumuza indirdiğimize inanmışsanız, bilin ki, ganimet olarak aldığınız herhangi bir şeyin beşte biri Allah'a, Resulüne, onun akrabalarına yetimlere, yoksullara ve yolcuya aittir. Allah her şeye kadirdir." [Enfal 41]

Ayetin tefsiri hakkında alimlerin görüşleri şöyledir:

Alimlerden bazıları; beşte birin, beş kişiye paylaştırılmasıyla sınırlı olduğunu söylemişlerdir ki bunlar şunlardır: Allah ve Resulü için bir pay, onun akrabalarına bir pay, yetimlere bir pay, yoksullara bir pay ve yolcuya bir paydır. Burada Allah ve Resulü için tek bir pay ayrılmaktadır.

Alimlerden bazıları; beşte birin paylaştırılmasının sınırlı olup ancak bunun altı olduğunu söylemişlerdir ki bunlar şunlardır: Allah için bir pay, resul için bir pay, onun akrabalarına bir pay, yetimlere bir pay, yoksullara bir pay ve yolcuya bir paydır.

Alimlerden bazıları ise tamamının Allahu Subhânuhu için olduğunu ve bunun dışındaki sınıfların ise efdaliyet bazında olup hasr için olmadığını söylemişlerdir. Dolayısıyla İmam, bu beşte biri kendi içtihadına göre Müslümanların maslahatları için kullanabilir. Bizim için racih olanda budur. Ama niçin? İşte bu, aşağıdaki şekildedir:

Allahu Subhânehu, şöyle buyurmaktadır:

"Bilin ki, ganimet olarak aldığınız herhangi bir şeyin beşte biri Allah'a, Resulüne, onun akrabalarına yetimlere, yoksullara ve yolcuya aittir." [Enfal 41]

Burada genelliğin ardından tafsilat gelmiştir. Şayet tafsilat, mezkur efdal olan sınıfların beyanı için olursa bu genelliği ortadan kaldırmaz. Bilakis genellik, genelliği üzere kalmaya devam eder. Dolayısıyla en efdal olan bu sınıflar için olan olup bunların dışındakilere de yasaklanmaz. Yani bu tafsilat, hasr ifade etmek için değildir.

Bu nedenle şöyle geçmiştir: **"Bilin ki, ganimet olarak aldığınız herhangi bir şeyin beşte biri Allah'a aittir."** [Enfal 41] Yani Allahu Subhânehu'ya yakın olan taraflar için demektir. Sonra da Subhânehu, hasr [sınırlandırma] için değil Allahu Subhânehu'ya yakınlık derecesine göre diğer efdal olan yönleri zikretmiştir.

Kayda değerdir ki buradaki [أَنَّمَا]: [إِنَّمَا] değil bilakis [مَا، أُنْ،] dir. Yani [الذي], yani [الذي غنمتموه] şeklindedir.

Bunun bir benzeri şu Ayet-i Kerime de geçmektedir: **مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ** "Kim, Allah'a, meleklerine, peygamberlerine, Cebrail'e ve Mikâil'e düşman olursa bilsin ki Allah da inkârcı kâfirlerin düşmanıdır." [Bakara 98] Meleklerden sonra Cebrail ve Mikail'i zikretmesi, düşmanlığın Cebrail ve Mikail ile sınırlandırıldığı ve diğer melek türlerine düşmanlık edenlerin buna intibak etmediği anlamına gelmez. Bilakis burada, "meleklerin" genelleştirilmesinin ardından "Cebrail ile Mikail'in" tafsilat

olarak geldiği anlamına gelmektedir. Buda meleklerin genelliğini ortadan kaldırmaksızın efdaliyet bakımından Cebrail ile Mikail'in belirlendiğini ayırt etmek içindir.

Hakeza وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ **“Bilin ki, ganimet olarak aldığınız herhangi bir şeyin beşte biri Allah'a, Resulüne, onun akrabalarına yetimlere, yoksullara ve yolcuya aittir.”** [Enfal 41] ayeti de Allah'a tüm hayır yönleriyle yakınlığın genelleştirilmesinin **ardından** hayırlı yönlerin tafsilandırılmasıdır. فَأَنَّ **“Beşte biri Allah'a aittir...”**: Ecrin azamati bakımından mezkur sınıfları ayırt etmek için “genelliğin ardından tafsilat” bakımındandır. Nitekim ayetin [فَأَنَّ خُمُسَهُ لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ] şeklinde gelmediği gibi aynı şekilde [فَأَنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ] şeklinde de gelmemesi bunu teyit etmektedir. Yani bu durumda mübteda ve haber hususunda taraflar arasında bir eşitlik olup cümlenin tamamı olmadıkça manası tamamlanmaz demektir. Bilakis فَأَنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ **“Beşte biri Allah'a aittir...”** ayeti kerimesinde cümle tamamlanabilir.

Bu nedenle bizim için racih olan, Emval kitabına koyduklarımızdır. Âyet-i Kerime'de zikredilen sınıflar, beşte birin sarfedildiği yönleri sınırlandırmak için değildir. Bilakis humus, Beyt-il Mâl'e konulur ve Halife görüş ve içtihadına göre Müslümanların maslahatı için sarfeder. En efdal olanı, şayet bulabilirse bunu en hayırlı yönler yada benzerleri için ayırmasıdır... Bu hususta Halife, Müslümanların maslahatını, onların işlerinin gözetilmesini, ihtiyaçlarının giderilmesini ve güvenliklerinin korunmasını amaçlar...

İmam Malik'in de; humusun paylaşılmasının Müslümanların maslahatı için İmam'a geri döndürülmesi bakımından bu şekilde söylediği de bilinmelidir.

H. 03. Rabî-ul Evvel 1433
M. 26.01.2012